

Városépítés és városesztétika

KEREKASZTAL

Szeged útja a felszabadulástól napjainkig témakörben hirdette meg kerekasztalbeszélgetés-sorozatát a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat városi elnöksége, s ennek keretében az elmúlt héten a városesztétika időszerű kérdései kerültek napirendre. Takács Máté városi főépítész és Zombori László festőművész volt a vitáist vendége — ők válaszoltak Sz. Simon István vitavezető és a meghívott közönség kérdéseire.

A beszélgetésen elhangzott legfontosabb és legérdekesebb kérdéseket, a válaszokkal együtt, ismertettük a TIT klubjában lezajlott vitaestról. Egyúttal tájékoztatjuk olvasóinkat, hogy a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat és a Délmagyarország Szerkesztősége — tekintettel a további érdeklődésre és a vitaforma népszerűségére — a jövőben havonta rendez kerekasztalbeszélgetést a várospolitikát, a politikai és a társadalmi élet közérdekű témáiról.

1.

Milyen természetű és minőségű városképet, illetve városrésztervezést örökölt Szeged a városépítő elődöktől, s milyen keretet ad ez az örökség a szocialista építés igényeihez, az urbanizáció folytatásához? A nagyarányú és folyamatos fejlődés hogyan hangolható össze a hagyományos városképpel, s mennyiben kötelező a megszokott városkép tisztelése?

TAKÁCS MÁTÉ:

Szeged nagyon szép és rendezett városrésztervezést örökölt, de ezt a szerkezetet nem eléggé rendezetten töltötték és töltik ki az épületek, épületesoportok. Elég utalni a tűzfalak sokaságára, vagy a külső városrészek hézagos beépítésére. A körutakon belül, és méginkább a belső városmagban, kiegyensúlyozott, esztétikailag kellemes megjelenésű épületek, épületesoportok adják a városkép jellegzetességét. Ez a kép vakolt architektúra eredménye — így a rendszeres javítás, tatarozás során állandóan változik. A város lenyegét egyébként is az épületek tömege, morfológiája határozza meg, hiszen ez a tájban való megjelenésének hordozója.

A városrésztervezés alkalmas a továbbépítésre és a rekonstrukcióra, de nem szabad túlbecsülni, mert bár a körgyűrűs—sugaras

szerkezet igazán a tájba illik, és a városközpont legkönnyebb megközelítésének lehetőségét kínálja — a közlekedés mai viszonyai között már súlyos gondokat okoz. A városmaghoz közeledve, a forgalom egyre sűrűsödik, s a csomópontok már-már szinte összeérnek. Ha nem építünk ki időben a városközpont körüli megfelelő terelőutakat, akkor ez a modern szerkezet közlekedési csődhöz is vezethet.

A tömeges lakásépítés területei ebben a szerkezetben ideálisan kapcsolhatók a városközpontokhoz, és a harmadik körút megépítésével egymáshoz is. Ez egyúttal „robbantja” is majd a város megszokott morfológiai megjelenését, a hagyományos városképet, amely a központ felé magasodó és sűrűsödő természetű. A magas beépítésű lakónegyedek sugarasan kapcsolódnak a városmaghoz, és megtörik, variálják a magassági ritmust.

A megszokott városkép tisztelésében sok a szubjektív elem. A Dóm tér és környéke például teljesen idegen testként épült a városrésztervezésbe és a városképbe — ám megszoktuk, elfogadtuk és megszerettük. Egy ilyen merész beavatkozást is igazolhat az idő. A városképet azonban bizonyos fókig mindenkor tisztelni kell. Kontraszthatások is elképzelhetők, de a környezetben kell gondolkodni. A tervezők és az építők városrésztervezete, szakmai lelkiismerete elegendő garancia erre. Az új városrészek ügye teljesen más, hiszen azok önálló egységként kapcsolódnak a városrésztervezésbe.

2.

Néhány évvel ezelőtt városrésztervező művészek kezdeményezésére városesztétikai bizottság alakult Szegeden. Munkához is látott: szép terveket, maketteket, javaslatokat tett a város asztalára, s elnyerte a tanács pártfogását is. Miért szakadt meg ez a munka? A szegedi képzőművészek hogyan kapcsolódhatnak be a városrésztervezésbe?

TAKÁCS MÁTÉ:

Sem a kezdeményezés, sem a bizottság által kidolgozott javaslatok nem veszték el. A tanács végrehajtó bizottsága ezek fokozatos megvalósítása mellett szavazott. Eddig nem sok az eredmény: a kevesebb pénzt követ-

ő ötletekkel kezdtük. Több zászlócsoporthoz készült, s az eredeti elképzelésnél szerényebb kivitelben. Az idén az Aradi vértanúk terén folytatódik a városdíszítés, a bizottság elgondolásai alapján. Több nagyméretű, impozáns, ennél fogva igen költséges megoldás is szerepelt a javaslatok között — ezekről még tanácskoznunk, vitatkoznunk kell, mert nem elég érett elgondolások, kivitelezésük viszont óriási összegeket követelne.

ZOMBORI LÁSZLÓ:

Az egész város díszítésének egységes rendszere volt a társadalmi vállalkozás célja, s nagyon sok ötletet adott. Idegenforgalmi mozaikterkép, a panelházak díszítése, az ünnepi dekorációk tervezése — mind-mind időszerű ma is. A szervezett munkához szükséges anyagi és technikai bázis híján nem vergődhetett sokra az ügy. E sokoldalú, speciális munkához például jól felszerelt műhely kellene; nagyobb vállalkozásokhoz ennek a bizottságnak kevés a hatásköre. Nagy szükség lenne Szegeden a bizottság folyamatos működésére, mert tanácsadó minőségében is hasznára válna a városrésztervezésnek.

A készség továbbra is megvan a szegedi képzőművészekben, azért is, mert sok jó példát ismernek magyar városokból — Sálgótarjánból, Dunaújvárosból stb. — ahol a képzőművészet különböző ágai „házasodtak” az építőművészettel. Az időszakos találkozókon, a tárlatokon túl, az állandó találkozás igénye él a közönséggel a művészekben. Az igazán, nagyobb közösséget befogadó szegedi intézmények jórészt nélkülözik a képzőművészetet, főleg az iskolák, művelődési házak, üzemi kultúrtermek, mozik... — ahol nagy az emberek áramlása. Kerámiák, intarziák, mozaikok, táblaképek után sóhajtanak nagy falfelületek. És nem kell mindig a legdrágább anyagokban gondolkodni. A művészi érték devalválása nélkül, szerényebb összegekből is lehetne produkálni.

Utólag már nehéz a művészi díszítés — ezért közelebb kellene kerülnie egymáshoz az építőművészetnek és a képzőművészetnek. Az építőművészek és a képzőművészek szegedi együttműködése elsősorban a jó kapcsolatokban, a közös témák megbeszélésében, az egymás iránti figyelemben fejeződik ki. Alkotói kapcsolat viszont már csak elvétve tapasztalható. Valódi hasznát pedig éppen ebből lehetne a városnak, a városrésztervezésnek. Olyan műhelymunkából, amely bizonyos pontokon egyesítene a kétféle alkotási folyamatot, egymást jól kiegészítve.

TAKÁCS MÁTÉ:

Már a beépítési tervek készítésénél gyümölcsöző lenne az együttműködés, később, az egyes épületek tervezésének első fázisában pedig nélkülözhetetlen. Hiszen az esetek többségében azért marad el, vagy valósul meg nehezen egy-egy épületben képzőművészeti alkotás, mert a javaslat nincs kész már a beruházási programmal párhuzamosan. Esetleg csak egy helyet jelölnek meg, vagy még azt sem, s legtöbbször a kiviteli terv készítésének folyamatában jut a tervező, vagy a beruházó észébe a gondolat. A két művészeti szövetség kapcsolataiban arra kell törekedni, hogy ezt a rést együttműködéssel töltsék be.

3.

Országos visszhangot váltott ki az a nagyszerű kezdeményezés, hogy Tarján-városrésze szobor-pályázatot írtak ki. Több mint száz pályamű közül választott a zsűri, a közönség is szavazott — mi az oka, hogy mégsem készült el mindeddig egyetlen, ide tervezett szobor sem?

ZOMBORI LÁSZLÓ:

A képzőművészeti lektorátusnál érdeklődtem, hiszen a mi illetékességünk végtelenül csekély ebben az ügyben. A pályázat igazán nagyszerű vállalkozás volt, szinte példátlan. Nem becsülhetjük eléggé, hogy a közönség is találkozhatott a pályaművekkel, hiszen ilyen közeli kontaktusra van szükség művek és közönség között.

A lektorátustól kapott válasz summája ennyi: nem mondott le a terv megvalósításáról, csupán

átmenetileg kénytelen pihentetni, mivel a jelen öt éves tervre szóló hitelkerete kimerült, s nagyobb vállalkozásokra már nem tud pénzt biztosítani. Több szobor gipsz pályatervét viszont már beérték, s a következő öt éves tervben Tarján négy szobrot kap.

TAKÁCS MÁTÉ:

A közönség keveset tud bizonyos jogi változásokról, és a várostól kér számon olyan dolgokat is, amelyekben már nincs hatásköre. Korábban a beruházások összegének egy ezrelékével a beruházók rendelkeztek, ebből finanszírozták az épületek művészi díszítését, a szobrok felállítását stb. Ezt a pénzt pár éve a képzőművészeti lektorátusra bízta az állam, amely egyúttal gazdálkodik vele, az egész ország szükségleteiben gondolkodva.

ZOMBORI LÁSZLÓ:

Ha már a szobroknál tartunk, még elmondanám: a városképet lényegesen befolyásoló beruházásoknál eleve gondot kellene fordítani új szobrok felállítására. Kiváló lehetőséget kínál erre az újjászülött Tisza-part, amellyel párhuzamosan, a parkban, a sétányon, eszményi hely kínálkozik szobrok számára. Egy szoborsor elvezethetne — a vár környékének rendezésével, a múzeum körüli szobrokon át — szinte a panteonig.

4.

Egy korábbi kerekasztal-beszélgetésen az ottthont adó város igényét fogalmazták meg Szeged vezetői. Mik egy ilyen várossal szemben a környezeti és az esztétikai követelmények?

TAKÁCS MÁTÉ:

A város adottságai napról napra változnak, de a változások nem rendíthetik meg lakosságának érzelmvilágát, hiszen a városlakó ember jó közérzetét a megszokott és megszeretett környezet, városkép és az emberi atmoszféra biztosítja. A környezet esztétikája azon mérhető, hogy miként találja föl benne magát az ember, miként gyakorolhatja benne társadalmi és életfunkcióit. Szeged nagysága ideális ehhez. Van nagyvárosi élmény — de nincs emberi elidegenedés. Ez a városnagyság — még ha 250 ezerrel számolunk is — alkalmas a magas szintű szolgáltatásokra és kisebb-nagyobb emberi közösségekre meglehetősen kedvezően.

ZOMBORI LÁSZLÓ:

Az esztétikai különbségek még nagyon nagyok az egyes városrészek között, hiszen így örököltük. Az ottthont adó város kritériumait természetesen egységesen kell értelmezni — az egész városra. Ez elsősorban társadalmi kérdés, de ha a városesztétika fonálán közelítünk hozzá, akkor is arra a meggyőződésre jutunk: ezeket a különbségeket csökkenteni kell. A külső városrészek esztétikumát egyelőre modern utat, járdát, csatornát jelent, követel, s ezzel még tartozunk sok helyen.

5.

A nagyipari építkezések korában bizonytalannak tetszik a városmag esztétikumának tartós megőrzése. Már ma is tapasztaljuk, hogy felújítások alkalmával a díszítőelemek egy része elvész, más felújításokhoz a munka igényessége miatt hozzá sem tudnak fogni. Lesznek ehhez mesterek?

TAKÁCS MÁTÉ:

A legnehezebb évek a mostaniak, de lesznek mesterek, ha városi méretű igény marad ezeknek az épületeknek a karbantartására. Bizonyos, hogy még számos épület homlokzata egyszerűsödik, mert a díszítőelemek pótlására a mai technikai feltételek nem elegendők. Változást jelenthet, hogy egyre tartósabb anyagok vonulnak be az építőiparba — víztaszító műanyag festékek, alumínium —, s így a párkányok, a díszítőelemek is hosszabb ideig megmaradnak tatarozás után. A most felújított épületeket nem kell 10 — 15 év múlva ismét generálni. Kevesebb mester megbír így az igényes munkákkal. Természetesen, ennek is vannak határai. Egy korintosi oszlopfőt nem lehet üvegszálal poliszterből kiönteni. Tehát anélkül, hogy hazug architektúrát alkalmaznánk,

a mai szép palotásorokat meg tudjuk őrizni a következő generációk számára.

A most folyó nagy homlokzatfelújítás kilátásai szerint, három év alatt teljesen megveszűl a város. A felújítás javításokkal, tető- és csatornacserevel együtt folyik, így tartósan szépek maradnak az épületek. Alapelve a tatarozásnak, hogy világos színek dominálnak. A színezés karaktert ad egyes utcáknak, házsoroknak.

6.

Apróságokkal is szépen lehet dekorálni, hangulatosabbá tenni városrészeket. Jó példa erre a Napsugár bisztróval szemben a mozaikpáva, Tarján néhány csobogója, kútja. Akad jó néhány, több emelet magas, üres, kopott tűzfal, feketedő deszkakerítés. Ezeket fel lehetne-e ajánlani izléseles reklámoknak?

ZOMBORI LÁSZLÓ:

A sok, kisebb jelentőségű városesztétikai feladatot csak úgy lehet megelégedésre elvégezni, ha egyöntetűség, átgondoltság, jó ízlés dominál, s nem burjánzanak el egyéni kezdeményezések.

TAKÁCS MÁTÉ:

Az utcadíszítő elemek és úgynevezett utcabútorok élénkítik a városképet, de ezekkel nagyon gondosan kell bánni, mert ha túlzásba vesszük, akkor a valóban esztétikus elemek rovására dolgozunk. A tűzfalak rendbehozása párhuzamosan halad a felújításokkal. A házgyári épületek dekorálása súlyosabb gond, és még megoldatlan. Már nincs technikai akadály, a beruházók megfogalmazták rá az igényt, az építő kifejezte készségét — eredmény még nincs. Az elképzelések szerint, a panelekre föl lehetne hordani díszítőelemeket, mozaikot, el lehetne helyezni fémvázas szerkezeteket a tűzfalak előtt. Most ismét megélnék erről a tárgyalások. Az izléseles reklám is dekorál, meg biztatjuk a nagyobb vállalatokat, intézményeket, hogy éljenek a lehetőséggel.

7.

Egy kedves és népszerű intézményünk, a Szegedi Szabadtéri Játékok nézőtéri emelvénye évek óta takarja a város szép terét. Pályázatot hirdettek szerelhető és bontható tribün tervére, de a megoldás ideje nincs kitűzve. Mik a kilátások az új, korszerű megoldásra?

TAKÁCS MÁTÉ:

A jelenleg álló nézőtéri szerkezete is úgy készült, hogy bontható legyen, ám az első felépítésnél olyan illesztési hibák voltak, hogy több száz helyen hegesztést kellett alkalmazni ahhoz, hogy az építmény határidőre elkészüljön. Ezt bontani így már ugyancsak hegesztőpisztollyal lehetne, s többé nem lehetne összeszerelni. Ugyanakkor a felépítés és a bontás ideje legalább 3—3 hónapot venne igénybe. Ha ehhez hozzáadjuk a kéthavi színházi igénybevételt, már minden praktikum a szerelés ellen szól. Indokolt volt tehát a pályázat meghirdetése, jóllehet, a pályaművek nagyobb részének is éppen a hosszú szerelési és bontási idő a hibája. Az egyik pályázat azonban tartalmazott megfelelő megoldást, s minden bizonnyal azt fogjuk majd alkalmazni. A jelenlegi tribün fölött az idő egyszer kimondja az ítéletet, s nem is a messzi jövőben. Addig már vétek volna megbontani. Szegedi tervező munkája alapján, valószínűleg szegedi üzem közreműködésével építünk új tribünt. De ebben, sajnos, még a hivatali eljárás is ellenünk van. Tartósan rozsdás ellenes acélszerkezetekből gondoljuk megépíteni a szerelhető nézőteret, de ennek az acélfajtának a vizsgálata sem fejeződött még be.

Nagyon súlyos összegekbe kerül a Dóm téri tribün kicserélése, s az összes körülményt figyelembe véve, megéri a türelmet. Hadd szolgálja ki rendeltetését az 1959-ben fölépített szerkezet — utána már csak olyan képzelhető helyre, amely nem takarja a teret, s nem foglalja le egész évben. Gyorsan szerelhető és bontható szerkezet kerül a helyébe, s ezzel vége szakad a Dóm tér állandó lefoglaltságának.